

mira, Font de Gaume e.d. toonen een nagenoeg impressionistische levensinstelling en een soms caricaturaal aandoende scherpte van rechtstreeksche natuurwaarneming. Deze wandschilderingen schijnen in de eerste plaats hevig emotioneele reacties op de buitenwereld, in het bijzonder dan op de dierenwereld; in hoeverre de aesthetische impuls een bewuste medebepalende of beslissende factor bij hun ontstaan was, kan m.i. gevoegelijk buiten beschouwing blijven, daar men hier het gevaarlijk terrein betreedt van onvruchtbare speculaties of persoonlijke wenschen. Zeer wel mogelijk, zelfs waarschijnlijk, lijkt mij de veronderstelling van den Franschen geleerde Luquet, dat de palaeolithische kunst in eerste instantie zou zijn ontstaan uit toevallige hand- (en voet-) afdrukken in de weke klei van de grotwanden of van den grotbodem, welke afdrukken dan later met opzet zouden zijn nagebootst. Dit houdt echter voor mijn gevoel geenszins in, dat de drang tot een beeldend zich uitdrukken den oermensch niet reeds in 't bloed gezeten kan hebben; men moet hier duidelijk onderscheiden tusschen den *d r a n g* en het *v e r m o g e n*. Ook zou ik persoonlijk willen aannemen, dat men zulke handafdrukken of -uitbeeldingen terdege spoedig een magische beteekenis toekende, namelijk die van het „grijpen” of „vangen,” d.w.z. van het „jagen,” daarmede ook van het „in bezit nemen” of „bezitten.” Het ligt immers voor de hand, dat de hand symbolisch zou zijn voor het vangende en het bezittende of bewarende, hetgeen soms zijn uitdrukking ook vindt in de taal; het Germaansche woord voor hand bijv. werd waarschijnlijk afgeleid van een Goth. woordstam voor vangen, grijpen, pakken.¹⁾

In het midden latend echter, welke bedoelingen de oermensch gehad kan hebben met zulke handafbeeldingen en met de vermoedelijk latere, verbluffend kundige wandschilderingen of -graveeringen naar bison, rendieren, enz. kan opgemerkt worden dat deze oudste kunst, nauw verwant aan de betrekkelijk recente der Boschjesmans, Australiërs en Eskimo's, een spontaan realistisch karakter heeft. En de sculpturen uit dezen ouden steentijd, hetzij in den vorm van laagreliefs op rotswanden, hetzij als rondplastieken uit steen, ivoor, been of hoorn, bevestigen dit: ook hier een groote natuurgetrouwheid of poging daartoe, het stroever materiaal ten spijt.

Echter gaan ook bepaalde ornamentvormen terug tot oudste tijden van menschenlijke ontwikkeling. Waar zij hun ontstaan aan dankten, men weet het niet; in het algemeen heeft het ornament iets zeer raadselachtigs. Dat het in eerste instantie een directe manifestatie zou zijn van een ingeboren zin voor vormelijke wetmatigheid, klinkt onwaarschijnlijk. Maar in elk geval moet men in het oog houden, dat de jongpalaeolithische mensch — en hij leefde in een schimmelige oudheid, volgens Niklasson tusschen de jaren 18000—7000 vóór Chr! — de bovenbedoelde handafbeeldingen blijkbaar omgaf met evenwijdig loopende gebogen of spiraalvormige lijnen; terwijl